

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ІСТЕБЛІШМЕНТУ

В статті розглянуто проблеми необхідності формування економічної еліти України в умовах розвитку глобалізації та постіндустріального суспільства.

The article considers the problem of necessity of formation of the economic elite of Ukraine in conditions of globalization and post-industrial society.

Ключові слова: еліта, постіндустріальна економіка, глобалізація, фінансова еліта, бізнес-еліта, наукова еліта.

Вступ. Сьогодні, світова економіка перетворилася у інформаційну економіку, де людський капітал стає критичним активом, який забезпечує конкурентні переваги як на мікрорівні (для підприємства), так і на макрорівні (для держави) завдяки людським здібностям, компетентності, навичкам та розробкам ноу-хау.

Тому, стає очевидною необхідність корінної зміни парадигми процесу піднесення економіки, в основі якої лежить ідеологія інноваційного розвитку та галузеві державні пріоритети. Ці пріоритети формує сучасний істеблїшмент, якому притаманні – монополїзм знань; диференціяція в сфері праці; індивідуалїзм; раціональність; економічна активність, економічні цілі та економічні критерії, що домінують у суспільстві та експансія глобалізації [9, 104–105].

Незважаючи на той факт, що початкове значення терміну «елїта» було застосовано щодо правлячої групи панівного класу і розглядалося, основним чином в політології та соціології, існує необхідність перенести акцент уваги на використання даної категорії в економіці для визначення основного суб'єкта суспільно-економічного процесу росту, що здійснює управління як на мікро-, так і на макрорівнях.

Дослідженню загальних питань формування еліти в політології та соціології присвячені наукові праці іноземних авторів: В. Парето [7], Г. Моска [6], А. Тойнбі [8] та наших співвітчизників – К. Баранцевої, С. Вовканича, О. Габовича, А. Данилюка О. Куценко та інших науковців [1–5].

В економічній літературі це питання не є достатньо висвітленим, що і обумовило актуальність статті, логіку викладення її положень і мету.

Постановка завдання. Метою статті є спроба розглянути процес формування економічної еліти як основного джерела економічного зростання в умовах розповсюдження глобалізації.

Результати дослідження. Сучасна постіндустріальна економіка та розвиток глобалізаційних процесів вносять свої корективи до категорії визначення еліти.

В умовах розвитку постіндустріальної економіки, основним засобом досягнення соціальних та економічних результатів країни стає правильне використання знань (тобто людського капіталу) в умовах раціонального використання основних факторів виробництва – землі, капіталу та праці.

Глобалізація – це процес розширення, інтенсифікації та поглиблення світової взаємозалежності й взаємозв'язків, що проявляються у всіх аспектах сучасного життя, і особливо у її соціальній складовій – людському капіталі, завдяки якому відбувається взаємодія інтелекту різної національної належності. Отже, глобалізацію можна розглядати як форму перерозподілу інтелектуальних ресурсів шляхом акумулювання професійного інтелекту в країнах, що здатні надати кращі умови існування й відтворення людського капіталу за рахунок власних матеріальних ресурсів.

Тоді, можна визначити еліту як енергійну та ініціативну, найбільш професійну і цілеспрямовану, з позиції впровадження міжнародного економічного досвіду, соціально активну частину суспільства, яка відчуває його потреби та реалізує їх найбільш ефективним чином.

Необхідність спеціального вивчення економічної еліти в сучасній Україні стає зрозумілою, якщо врахувати, що тривалий період в Україні не спостерігалось приватновласницьких відносин, що характерні для розвинених капіталістичних країн.

Для Радянської України був характерний державний монополїзм у всьому, що стосувалося власності та управління економікою:

- повним одержавленням національних ресурсів, в результаті чого держава практично монополїзувала всі сфери національного господарювання;
- складною та малоефективною системою планомірності господарювання директивного та командного характеру;
- перманентною дефіцитністю переважної більшості споживчих благ і виробничих ресурсів;
- подавленням ринком.

Все це перетворило державу в безпосереднього суб'єкта господарської діяльності, в результаті чого було обмежено, а інколи і повністю ліквідовано приватнокапіталістичний бізнес, конкуренцію та ринок з усіма його атрибутами; породило особливу систему управління державною власністю – планомірність, стало економічною основою централізованої планової економіки, що призвело до панування основного правлячого класу – номенклатури.

Партійна номенклатура вищої ланки; творча та наукова еліта; керівники великих промислових

підприємств як носії економічних інтересів того періоду прагнули до збереження власних привілеїв та нагромадження власних матеріальних благ в умовах стійкої системи ієрархії пільг та привілеїв за часів стабільного товарного дефіциту.

Результатом функціонування такої економіки став очевидний факт постійно зростаючого відставання країн соціалізму від групи розвинених капіталістичних країн по ефективності виробництва та життєвому рівню населення.

Саме тому, наприкінці ХХ сторіччя почався перехід від централізованого господарства до системи сучасної транзитивної економіки в Україні, що висунуло на перший план необхідність трансформації відносини власності, проведення роздержавлення та приватизації.

Все це призвело до первісного нагромадження капіталу, що відбувалося шляхами:

- масової приватизації державної власності, основними формами якої стали – ваучерна та грошова приватизації;

- використання та присвоєння державних фінансів;

- використання законодавчих важелів як інструмента перерозподілу власності (інвестиційні конкурси, станові аукціони, закони про банкрутство, про арбітраж й ін.);

- величезного розриву внутрішніх і світових цін на товари;

- корупції та масового шахрайства.

Двохсторонній процес перерозподілу створеного раніше національного багатства на користь меншості призвів до появи фінансової еліти суспільства.

У 2003 році в Україні вийшов Закон «Про кооперацію», який створив деякі умови для зародження й створення нового типу підприємств, які в результаті конкурентної боротьби, завдяки своєму інтелекту та власним здібностям (тобто власному людському капіталу), змогли увійти в економічну еліту країни, поєднуючи та акумулюючи потенціал трудових колективів і виробництв, що були створені силами підприємців.

Капіталізація і рекапіталізація прибутку, в результаті раціональної та ризикової підприємницької і трудової діяльності стали основою для виникнення нового елітарного угруповання – бізнес-еліти. Саме бізнес-еліта в результаті освоєння нових видів підприємницької діяльності знаходила свою нішу в новому ринковому господарстві в умовах лібералізації економіки та соціально-економічної і політичної нестабільності.

Поява бізнес еліти сприяла надала поштовх для активізації наукової та освітньої еліти суспільства. Це було пов'язано з тим, що науково-інноваційний розвиток країни неможливо забезпечити без фундаментальних прикладних досліджень, які забезпечуються науковою елітою. Підкреслимо, що в даному контексті, мова ведеться безпосередньо про активізацію діяльності наукової еліти, а не про її появу. Зазначимо, що ще за радянських часів, Україна мала у своєму розпорядженні розвинений науковий потенціал у сфері прикладних та фундаментальних досліджень, який зберігається і до сьогодні.

В результаті такого процесу, початок ХХІ сторіччя ознаменувався поступовим економічним підйомом, інноваційною та інвестиційною активністю, появою нового економічного угруповання – управлінської еліти (менеджерів вищої ланки).

Це підтверджується наступними фактами. Так, починаючи з 2000 року, в Україні спостерігалось постійне збільшення темпів приросту ВВП. Якщо у 2000 р. темп приросту становив 5,9%, то 2001 – 9,2%, 2002 – 5,2%, 2003 – 9,6%, 2004 – 12,1%, 2005 – 2,7%, 2006 – 7,1%, 2007 – 7,9%.

Проте, слід зазначити, що за минулі двадцять років, Україні не вдалося досягти європейського рівня продуктивності праці та гарантій на приватну власність.

Незважаючи на той факт, що наша країна активно включилася в міжнародні інтеграційні процеси й стала невід'ємною частиною глобальної економічної системи, в Україні спостерігаються негативні тенденції, до складу яких належать:

- трансформація структури економіки з домінуючих високотехнологічних галузей (і, насамперед, – машинобудування) до домінанти сировинних галузей або галузей первинної обробки сировини. Так, якщо в 1991 році основу промислового виробництва України становило машинобудування (42,9% від загального обсягу промислового виробництва), то тепер це базові галузі промисловості: чорна металургія, паливна й хімічна промисловості (більше 50%);

- тотальна залежність економіки країни від стабільної роботи незначної кількості підприємств-експортерів;

- відсутність інвестиційних ресурсів для модернізації промисловості та необхідність залучення іноземних інвестицій.

- криза в паливно-енергетичному комплексі, що спровокована гіпертрофованою структурою української економіки, де значну частку займають енергоємні галузі промисловості.

- наявність впливових фінансово-промислових груп, діяльність яких перебуває поза правовим полем держави.

- наявність значного тіньового сектора.

- значна міграція населення, що відкрилася завдяки новому витку глобалізації, ключовими аспектами якої є технології миттєвої комунікації, нестійкість споживчих ринків та проблеми на ринках праці.

Останні роки, ці фактори доповнилися ще одним – сучасною світовою кризою, що поряд з проблемами економічного характеру визначила в українському суспільстві проблему кризи системи

взаємодії між наукою (технологіями), бізнесом (інноваціями та інвестиціями) та розвитком суспільства та взаємодії основних суб'єктів ринку.

Висновки. В результаті всього вищезазначеного, стає зрозумілим, що нинішня ресурсна економіка технологічно застаріла і не може нормально розвиватися. Для переходу до постіндустріального суспільства в Україні, слід максимально мобілізувати творчий потенціал суспільства, що сприяє просуванню інформаційних технологій, високотехнологічному виробництву, науково-технічним розробкам та дослідженням, освіті, екології, охороні здоров'я, інноваціям та інвестиційним проектам.

Якщо результатом Світової кризи 1929–1933 років було створення розвинутого індустріального суспільства та соціальної держави, то нинішня криза надає можливості для створення постіндустріального суспільства, що ґрунтується на креативній економіці та розвитку людського капіталу.

Саме тому, для виходу з кризи необхідно вирішити ряд взаємозалежних проблем, до складу яких слід віднести:

- проблему усвідомлення національними елітами необхідності зміни парадигми економічного й соціального розвитку, що стосовно до сучасної України формулюється як проблема вибору національною елітою свого алгоритму розвитку, своїх цінностей, своїх пріоритетів;
- проблему ефективного державного й суспільного управління;
- проблему створення ціннісно-ідеологічних умов для розвитку творчого, наукового та виробничого потенціалу нації, а зокрема креативних груп, які в майбутньому будуть визначати якість економіки й суспільства.

Література

1. Баранцева К.К. Феномен еліти в контексті процесів структурування суспільства / К.К. Баранцева // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія "Історія, економіка, філософія". – К. : КДЛУ. – 1999. – Вип.3. – С. 271–300.
2. Вовканич С. Формування національної еліти: Соціально-психологічні аспекти / С. Вовканич, Х. Копистянська // Вісн. НАН України. – 1996. – № 7–8. – С. 90–97.
3. Габович О. Наука та еліта / О. Габович, В. Кузнецов // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 66–73.
4. Данилюк А. Особливості сучасної стратифікації суспільства / А. Данилюк // Філософська думка. – 1999. – № 4. – С. 57–70.
5. Куценко О. Структурування інтересів економіко-політичних еліт у процесі ринкових перетворень в Україні / О. Куценко // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С. 78–89.
6. Моска Г. Правящий класс. Церкви, партии, секты /Пер. с англ. и примеч. Т.Н. Самсоновой //Социологические исследования. – 1994. № 12. С. 97–117.
7. Василик М.А. Политология : [хрестоматия] / М.А. Василик, М.С. Вершинин. – М. : Гардарики, 2000. – 843 с.
8. Тойнби А. Дж. Постижение истории / Тойнби А. Дж. ; [пер. с англ.]. – М. : Айрис-Пресс, 2002. – 640 с.
9. Штомпка П. Социология социальных изменений / Штомпка П. ; [пер. с англ. под ред. В.А.Ядова]. –М. : Аспект Пресс, 1996. –416 с.

Надійшла 06.12.2011; рецензент: д. е. н. Яловий Г. К.

УДК 65.012.34: 631.115

О. П. ВЕЛИЧКО

Дніпропетровський державний аграрний університет

КОРПОРАТИВНА І КООПЕРАТИВНА ЛОГІСТИКА В АГРОБІЗНЕСІ

Наведено авторське тлумачення сутності корпоративної і кооперативної агрологістики. Визначено суб'єкти та особливості внутрішньої і зовнішньої логістики, а також запропоновано їх класифікацію в системі корпоративного та кооперативного аграрного підприємництва.

Author's interpretation of essence of corporative and cooperative logistics has been provided. Subjects and peculiarities of internal and external logistics have been identified and their classification has been suggested in the system of corporative and cooperative agrarian enterprise.

Ключові слова: корпоративна і кооперативна логістика, внутрішня і зовнішня логістика, агробізнес, сутність, особливості, суб'єкти, класифікація.

Постановка проблеми. В сучасних умовах сільськогосподарського виробництва використовуються різні організаційно-правові форми ведення аграрного бізнесу. Досвід багатьох демократичних ринково розвинених країн свідчить про домінування в структурі їх сільського господарства сімейних ферм та кооперативних організацій. Але останнім часом у світі активно розвиваються і крупні корпоративні форми аграрного бізнесу. Особливого поширення вони набули в багатьох постсоціалістичних країнах (Україні,